

CAN YOU ANSWER THESE QUESTIONS?

1. In what ways do Maimonides and Nachmanides differ regarding angels, resurrection and sacrifices?
2. Who first translated the Chovos Halevavos and at whose behest?
3. Who was responsible for banning the study of the Moreh Nevuchim?
4. Describe Nachmanides' response.
5. Who was R. Abba Mari?

This and much more will be addressed in the ninth lecture of this series: "The Struggle for the Soul of Spanish Jewry".

To derive maximum benefit from this lecture, keep these questions in mind as you listen to the tape and read through the outline. Go back to these questions once again at the end of the lecture and see how well you answer them.

PLEASE NOTE: This outline and source book was designed as a powerful tool to help you appreciate and understand the basis of Jewish History. Although the lectures can be listened to without the use of the outline, we advise you to read the outline to enhance your comprehension. Use it as well as a handy reference guide and for quick review.

THE EPIC OF THE ETERNAL PEOPLE

Presented by Rabbi Shmuel Irons

Series VI Lecture #9

THE STRUGGLE FOR THE SOUL OF SPANISH JEWRY

Presented by Rabbi Shmuel Irons

I. Rationalism vs. Tradition

A.

ובספר מורה הנבוכים (ב מב) נאמר כי הפרשה כלל ופרט. אמר הכתוב תחלה כי נראה אליו השם במראות הנבואה, ואיך היתה המראה הזאת, כי נשא עיניו במראה והנה ג' אנשים נצבים עליו. ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך, זה ספור מה שאמר במראה הנבואה לאחד מהם הגדול שבהם. ואם במראה, לא נראו אליו רק אנשים אוכלים בשר, איך אמר "וירא אליו ד'", כי הנה לא נראה לו השם לא במראה ולא במחשבה, וככה לא נמצא בכל הנבואות, והנה לדבריו לא לשה שרה עוגות, ולא עשה אברהם בן בקר, וגם לא צחקה שרה, רק הכל מראה, ואם כן בא החלום הזה ברוב ענין כחלומות השקר, כי מה תועלת להראות לו כל זה: וכן אמר (שם) בענין "ויאבק איש עמו" (להלן לב כה) שהכל מראה הנבואה. ולא ידעתי למה היה צולע על ירכו בהקיץ, ולמה אמר (להלן לב לא) כי ראיתי אלקים פנים אל פנים ותנצל נפשי, כי הנביאים לא יפחדו שימותו מפני מראות הנבואה. וכבר ראה מראה גדולה ונכבדת מזאת, כי גם את השם הנכבד ראה פעמים רבות במראה הנבואה . . . והנה לפי דעתו זאת יצטרך לומר כן בענין לוט, כי לא באו המלאכים אל ביתו, ולא אפה להם מצות ויאכלו, אבל הכל היה מראה. ואם יעלה את לוט למעלת מראה הנבואה איך יהיו אנשי סדום הרעים והחטאים נביאים, כי מי הגיד להם שבאו אנשים אל ביתו. ואם הכל מראות נבואתו של לוט, יהיה "ויאיצו המלאכים וגו' קום קח את אשתך", "ויאמר המלט על נפשך" (להלן יט:טו, יז), "והנה נשאתי פניך" (שם כא), וכל הפרשה כלה מראה, וישאר לוט בסדום. אבל יחשוב שהיו המעשים נעשים מאליהם, והמאמרים בכל דבר ודבר מראה, ואלה דברים סותרים הכתוב, אסור לשומעם אף כי להאמין בהם . . . אבל במקום אשר יזכיר המלאכים בשם "אנשים" כענין הפרשה הזאת ופרשת לוט, וכן ויאבק איש עמו (להלן לב כה), וכן וימצאהו איש (שם לז טו), על דעת רבותינו (תנחומא וישב ב) הוא כבוד נברא במלאכים, יקרא אצל היודעים "מלבוש", יושג לעיני בשר בזכי הנפשות כחסידים ובני הנביאים. ולא אוכל לפרש. רמב"ן בראשית פרק יח:א

In the book *Moreh Nevuchim*, it is said that this portion of Scripture consists of a general statement followed by a detailed description. Thus, Scripture first says that G-d appeared to Abraham in the form of Prophetic visions, and then explains in what manner this vision took place, namely, that he (Abraham) lifted up his eyes in the vision, *and lo, three men stood by him, and he said, if now I have found favor in thy eyes.* **This is the account of what he said in the prophetic vision** to one of them, namely, their chief. Now, if in the vision, there appeared to Abraham only men partaking of food, how then does Scripture say, *And G-d appeared to him,* as G-d did not appear to him in vision or in thought? Such is not found with respect to all the prophecies. And according to his words, Sarah did not knead cakes, nor did Abraham prepare a bullock, and also, Sarah did not laugh. It was all a vision! If so, this dream came *through a multitude of business*

like dreams of falsehood, for what is the purpose of showing him all this! Similarly did the author of the Moreh Nebuchim say in the case of the verse, *And a man wrestled with him* that it was all a prophetic vision. But if this be the case, I do not know why Jacob limped on his thigh when he awoke! And why did Jacob say, *For I have seen an angel face to face, and my life is preserved?* The prophets did not fear that they might die on account of having experienced prophetic visions. Jacob, moreover, had already seen a greater and more distinguished vision than this since many times, in prophetic visions, he had also seen the Revered Divinity. Now, according to this author's opinion, he will find it necessary, for the sake of consistency, to say similarly in the affair of Lot that the angels did not come to his house, nor did he bake for them *unleavened bread and they did eat*. Rather, it was all a vision! But if Lot could ascend to the height of a prophetic vision, how did the wicked and sinful people of Sodom become prophets? Who told them that men had come into Lot's house? And if all these (i.e., the actions of the inhabitants of Sodom), were part of prophetic visions, then it follows that the account related in the verses, *And the angels hastened Lot, saying: Arise take thy wife...And he said, Escape for thy life...See, I have accepted thee*, as well as the entire chapter is but a vision and if so, Lot could have remained in Sodom! But the author of the Moreh Nebuchim thinks that the events took place of themselves, but **the conversations relating to all matters were in a vision! But such words contradict Scripture. It is forbidden to listen to them, all the more to believe in them! . . . But where Scripture mentions the angels as men, as is the case in this portion, and the portion concerning Lot - likewise, *And a man wrestled with him, And a certain man found him*, in the opinion of our Rabbis - in all these cases there was a special glory created in the angels, called among those who know the mysteries of the Torah "a garment," perceptible to the human vision of such pure persons as the pious and the disciples of the prophets, and I cannot explain any further. Ramban's Commentary to Genesis 18:1**

B.

(יא) בלהטיהם – אמרו רבותינו (סנהדרין סז ב) שהם מעשה כשפים ועל ידי מלאכי חבלה הם נעשים, והמלה מגזרת אש לזהט (תהלים קד ד), להבה תלהט רשעים (שם קו יח). והענין, כי הם נעשים על ידי לזהטים, מלאכי אש, מלהטת באדם ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לב, כענין ויגל ד' את עיני נער אלישע והנה רכב אש וסוסי אש (מ"ב ו יז). ואולי יקראו כן המלאכים השוכנים באויר בגלגלי היסודות שקורין אותם שרים. ועוד אבאר בעזרת הצור (ויקרא טז ח, יז ז, דברים יח יט). אבל "בלטיהם" (להלן ח ג) אמרו (סנהדרין סז ב) שהם שדים, והמלה נגזרת ממלת "לט", דברו אל דוד בלט (ש"א יח כב), כי השדים באים בלט, כי הם בעלי גופות מאויר שאינו נרגש, וזהו שאמר "לחכמים ולמכשפים", כי חכמי ההשבעות ואסיפת השדים היו ראשיהם וזקניהם. רמב"ן שמות פרק ז פסוק יא

And they also, the magicians of Egypt, did in like manner 'b'lahateihem (with their secret arts). Our Rabbis have said that these are deeds of sorcerers who perform their arts through angels of destruction, the word *b'lahateihem* being derived from the expressions: *eish loheit* (flaming fire); *the flame 't'laheit* (burned up) *the wicked*. The purport (of the saying of the Sages) is that these deeds of sorcery are done by means of "the flaming ones," angels of a fire that burns in man, and he does not know that the fire burns in him and pays no attention to it. It is similar in sense to the expression, "And G-d opened the eyes of the young man of Elisha, and behold there were horses of fire and

chariots of fire." Perhaps these are identical with the angels that dwell in the atmosphere of the spheres of the (four) elements, which are called *sarim* (lords). I will explain this theme again (in the Book of Leviticus 17:7) with the help of the Rock. But the word *b'lateiheim*, (mentioned further in 8:3-*And the magicians did in like manner 'b'lateiheim'*) - is explained (by the Rabbis) as meaning *sheidim* (demons) - the word being derived from the Hebrew word *lat* (secret): *Speak with David 'balat' (secretly)* - since the demons come quietly inasmuch as they are ethereal bodies whose presence is not felt. This is why Scripture states (in Verse 11 before us) that Pharaoh called *for the wise men and the sorcerers*, for the wise men who knew (the art of) incanting and assembling the demons were the leaders and elders of the Egyptians. **Ramban's Commentary to Exodus 7:11**

C.

אבל יראה מכונת הרב ז"ל שהעולם הבא אצלו משמש לכל עולמי הנפשות ולכל המגיע אליהן לעדי עד. והנה יאמין באמת שתחיית המתים שהוא עיקר מעיקרי התורה הכוונה בו שתשוב הנפש לגוף ברצון הבורא ויצאו הנשמות מן העולם הבא וישובו לגוף בימי התחיה, ויתעדנו האנשים ההם הזוכים בטובת העולם הזה בימות המשיח ויזכו בו למעלה עליונה ממעלתם הראשונה, אבל אחרי כן יגזור הרב ז"ל מיתה על המשיח ועל דורו ויהיו נפשותיהן בטוב העולם הבא בלא גוף, כמו שהיו מתחלה במעלה גדולה ממנה שזכו במצות שעשו בזמן התחיה, וזה יתקיים להם לנצח. תורת אדם לרמב"ן שער הגמול

It seems from Rambam's expressed thoughts that the World to Come is a term which is used for all of the worlds of the [disembodied] souls and to all that will occur to these souls for all eternity. Behold, that he truly believes that the resurrection of the dead is one of the essential principles of the Torah. The essence is that the soul will return unto the body according to the will of the Creator. They will leave the World to Come and be reunited with their bodies at the time of the resurrection. Those [special] people who will merit this will take pleasure from the goodness of this world during the Messianic era and will merit through this [experience] a heightened level beyond what they originally achieved. However, afterwards, the Rav [Rambam], of blessed memory, decrees death to the Moshiach and his whole generation. [After death,] their souls will experience the goodness of the World to Come without being in a body, as it was originally, only this time at a higher level. [They were able to achieve this level] through the mitzvahs that they practiced during the time of the resurrection. This state will last forever. **Ramban in Toras Adam - Shaar HaGemul**

D.

והנה בכתוב הזה טעם הקרבנות שהם אשה ריח ניחוח לד'. ואמר הרב במורה הנבוכים (ג:מו) כי טעם הקרבנות, בעבור שהמצרים והכשדים, אשר היו ישראל גרים ותושבים בארצם מעולם, היו עובדים לבקר ולצאן, כי המצרים עובדים לטלה והכשדים עובדים לשדים אשר יראו להם בדמות שעירים, ואנשי הודו עד היום לא ישחטו בקר לעולם. בעבור כן צוה לשחוט אלה השלשה מינין לשם הנכבד כדי שיוודע כי הדבר שהיו חושבים כי הם בתכלית העבירה הוא אשר יקריבו לבורא, ובו יתכפרו העונות. כי כן יתרפאו האמונות הרעות שהם מדוי הנפש, כי כל מדוה וכל חולי לא יתרפא כי אם בהפכו. אלה דבריו ובהם האריך: והנה הם דברי הבאי, ירפאו שבר גדול וקושיא רבה על נקלה, יעשו שולחן ד' מגואל שאיננו רק להוציא מלבן של רשעים וטפשי עולם, והכתוב אמר כי הם לחם אשה לריח ניחוח. . . והנה נח בצאתו מן התיבה עם שלשת בניו אין בעולם כשדי או מצרי הקריב קרבן וייטב בעיני ד'

ואמר בו (בראשית ח כא) וירח ד' את ריח הניחוח. וממנו אמר אל לבו לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם (שם). והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ד' אל הבל ואל מנחתו (שם ד ד), ולא היה עדיין בעולם שמץ ע"ז כלל. ובלעם אמר את שבעת המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח (במדבר כג ד), ואין דעת ועתה לשלול ממנו אמונות רעות, ולא נצטוה בכך, אבל עשה כן לקרבה אל האלקים כדי שיחול עליו הדבור. ולשון הקרבנות את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי (שם כח ב), וחלילה שלא יהא בהם שום תועלת ורצון רק שוללות ע"ז מדעת השוטים. ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם, כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבן התמיד, בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה: ועל דרך האמת יש בקרבנות סוד נעלם. רמב"ן ויקרא פרק א פסוק ט

Now this verse mentions a reason for the offerings, namely, that they are *a fire offering, of a pleasing odor unto G-d*. The Rabbi (Moshe ben Maimon) wrote in the *Moreh Nebuchim* that the reason for the offerings is because the Egyptians and the Chaldeans in whose lands the children of Israel were strangers and sojourners, used always to worship the herd and the flock, the Egyptians worshipping the sheep and the Chaldeans worshipping the demons whom they imagined as assuming the form of goats. To this day, men of India never slaughter the herd. It was for this reason that He commanded (Israel) to slaughter these three species (of cattle: the herd, the flock, and the goats), to the Revered Name, so that it be known that the very act which the idol-worshippers considered to be the utmost sin (i.e., slaughtering the above species), that same act should be done as an offering before the Creator, and through it, Israel's sins would be forgiven. For such is the way to cure people of false beliefs, which are the diseases of the human soul, for all diseases and sicknesses are healed by medicines which are antithetical to them. These are the words (of Rabbi Moshe ben Maimon), and he expounded them at great length. But these words are mere expressions, healing casually a severe wound and a great difficulty, and making *the table of G-d polluted*, (as if the offerings were intended only) to remove false beliefs from the hearts of the wicked and fools of the world, when Scripture says that they are *the food of the offering made by fire, for a pleasing odor . . .* Furthermore, when Noah came out of the ark with his three sons, there were as yet no Chaldeans or Egyptians in the world, yet he brought an offering, which was pleasing to G-d, as concerning it Scripture says, *And G-d smelled the pleasing odor*, and on account of it *He said in His heart, 'I will not again curse the ground any more for man's sake.'* *Abel likewise brought of the first-born of his flock and of the fat thereof. And G-d had regard unto Abel and to his offering.* Yet there was as yet not the slightest trace at all of idol worship in the world! Balaam said, *'I have prepared the seven altars, and I have offered up a bullock and a ram on every altar.'* His intent then was not to eradicate

(from Balak's mind) evil beliefs, nor was he commanded to bring the offerings. Instead, Balaam did so in order to approach G-d so that he would be reached by his communication. The Scriptural expression concerning the offerings is, *My food which is presented unto Me for offerings made by fire, for a pleasing odor unto Me.* Far be it that they should have no other purpose and intention except the elimination of idolatrous opinions from the minds of fools! . . . It is far more fitting to accept the reason for the offerings which scholars say, namely, that since man's deeds are accomplished through thought, speech and action, therefore G-d commanded that when man sins and brings an offering, he should lay his hands upon it in contrast to the (evil) deed (committed). He should confess his sin verbally in contrast to his (evil) speech, and he should burn the inwards and the kidneys (of the offering) in fire because they are the instruments of thought and desire in the human being. He should burn the legs (of the offering) since they correspond to the hands and feet of a person, which do all his work. He should sprinkle the blood upon the altar, which is analogous to the blood in his body. All these acts are performed in order that when they are done, a person should realize that he has sinned against his G-d with his body and his soul and that "his" blood should really be spilled and "his" body burned, were it not for the loving-kindness of the Creator, Who took from him a substitute and a ransom, namely this offering, so that its blood should be in place of his blood, its life in place of his life, and that the chief limbs of the offering should be in place of the chief parts of his body. The portions (given from the sin offering to the priests) are in order to support the teachers of the Torah, so that they pray on his behalf. The reason for the Daily public Offering is that it is impossible for the public (as a whole) to continually avoid sin. Now these are words which are worthy to be accepted, appealing to the heart as do words of Agadah. By way of the Truth, (the mystic teachings of the Kabbalah), there is a hidden secret contained in the offerings.

Ramban's Commentary to Leviticus 1:9

II. Provence and the Spirit of Philosophy

A.

וגם בארצות אדום היתה פלטה לשאר עמנו היו בהם חכמים גדולים בחכמת התורה והתלמוד מימים קדמונים, אך לא היו מתעסקים בחכמות אחרות מפני שהיתה תורתם אומנתם ומפני שלא היו ספרי חכמות אחרות נמצאים אצלם, עד שנקבעה בתוכם המנורה הטהורה נר מצוה ותורה הרב הגדול החסיד הקדוש רבנא משולם נרו יאיר בן החכם הישיש רבי יעקב זכרוננו לברכה. . . . ויכסוף לספרי החכמות אשר חברו הגאונים וכפי יכלתו קבץ ורבץ והעתיק בין מחכמת התורה וחכמת הלשון וחכמת האמונה וספרי המליצות וחבורי המוסר ומשלי החכמים. הקדמת ר' יהודה ׳ תבון לתרגומו לשער היחוד של ס' חובת הלבבות

Also in the lands of the Christians there was a remnant of our people. From the earliest days [of their settlement] there were amongst them scholars proficient in the knowledge of Torah and Talmud, but they did not occupy themselves with other sciences because their Torah study was their sole profession and because books about other sciences were not available in their region. This was the situation until the pure candelabra, the lamp of the commandment and Torah, the great Rav, the pious and holy Rabbi Meshulem, may his lamp shine, the son of the elder scholar Rav Yaakov, of blessed memory. . . . He craved for the books of wisdom which the Geonim composed and, according to his

ability, he gathered, disseminated, and translated [them. These included] works of the wisdom of Torah, the science of language, the knowledge of the principles of belief, works of poetry, and compositions of moral instruction and aphorisms of the sages.

Introduction of Rav Yehudah ibn Tibbon to his translation of the first section of Chovos HaLevavos

B.

שאל ממני החכם הגדול הרב רבי אברהם ברבי דוד זצ"ל להשלים לו כל הספר מהעתקתי . . . התחייבתי לבטל דעתי מפני דעתו כדי להפיק רצונו ותאותו. הקדמת ר' יהודה ן' תבון לתרגומו של שאר ס' חובת הלכבות

Rabbi Avraham b. Rabbi David, of blessed memory, (**Raavad of Posquieres**) asked me to complete for him the translation for the entire [Chovas HaLevavos] . . . [Despite my reservations] he required me to submit to his opinion in order to fulfill his will and desire.

Introduction of Rav Yehudah ibn Tibbon to his translation of the remaining sections of Chovos HaLevavos

C.

ומכל אלה הפנים אשר זכרתי היה לי להמנע מהעתיק הספר הזה אבל כמו שהביאה תשוקת חכמי הארץ הזאת ונבונה אותם ובראשם החסיד הכהן ר' יהונתן נר"ו ויתר חכמי בקעת יריחו עיר מושבי לשלוח אחרי הספר הנזכר אל מצרים בשמעם את שמעו. הקדמת ר' שמואל ב"ר יהודה ן' תבון לתרגומו לס' מורה נבוכים

Because of all the factors that I listed above, I would have held back from translating this work. However, because of the desire of the sages and men of discernment of this land [of Provence], led by the pious Kohen, Rav Yonason, may Hashem guard and redeem him, and the other sages of Lunel, the city of my residence, to send for a copy of this work (Moreh Nevuchim) to Egypt, [I agreed to translate it].

Introduction of Rav Shmuel b. R. Yehudah ibn Tibbon to his translation of Moreh Nevuchim

D.

ואלו אמרה יהושע בן נון מפומיה זאת לעולם לא יאבו שמוע. כי על כל כבוד הרב הגדול וספריו הם חושבים להלחם ועל קדושת תורתו ימסרו ממונות' ותולדות' ונפשותם עוד נשמת רוח חיים באפם. וכן יצוו את בניהם אחריהם לדורותם. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תיח

If Yehoshuah ben Nun [himself,] directly from his own mouth, would [forbid the Provencal Jews to study the works of Rambam], they would not comply. For they have firm intention to fight for the honor of the great Rabbi and his works. As long as the spirit of life is in their nostrils, they [are ready to] sacrifice their fortunes, children and their own lives for the sanctity of his Torah. So have they commanded their children after them for [all] generations. **Rav Yedayah HaPenini in Responsa of Rashba 1:418**

E.

תקון הגוף, ומשור הנהגת האדם, הוא עסק המשנה והתלמוד, ואשר טוב לישראל. כי למוד התורה יועיל לעצמו ולאחרים שכמותו, ויועיל לעמי הארץ, כי ימשכם לדרכי התורה והמצוה. ואשר יסיר לבו מזה, ויתעסק בדברים ההם, יסיר מעליו תורה ויראת שמים, ויפסיד באותן הענינים, כי יסלק מעליו כל דברי תורה לגמרי. ומזאת ההסרה, יארע לאדם שישבש דעתו, עד שלא יחוש לעזיבת התפלה. אבל, אשר ימסרו עצמם לתורה ויראת שמים, יצא להם מזה, כי ינהגו כל ההמון לאחרית טובה בלא פקפוק, ולא ישימו שום ספק בהקב"ה. ואם תראה, שאותן בני אדם המתעסקים באותן חכמות, יאמרו לך כי הוא דרך סלולה, ובזה ישיגו ידיעת הבורא, לא תאבה להם, ודע כי יכזבו לך באמת. ולא תמצא יראת שמים ויראת חטא וזריזות וענוה וטהר' וקדוש', אלא במתעסקים במשנה ובתלמוד ובחכמה יחד, לא בדברי חכמה בלבד. תשובת רב האי גאון לרב שמואל הנגיד המובא לאגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

"The improvement of the body and the uprightness of a man's conduct are the result of his engaging in (the study of) the Mishnah and Talmud. That *is good to Israel*, for the study of Torah is beneficial to the student himself and to the scholars of his category. It is also helpful to the uneducated, for it draws them (closer) to the words of the Commandments and (the wisdom of) the Torah. However, he who turns his heart away from this (study of the Mishnah and Talmud) and occupies (his mind) solely with those matters (of philosophy) removes Torah and the fear of Heaven from himself. He will expend himself in (the study of) those subjects written in the secular books, and he will completely remove from himself all of the words (and influence) of the Torah. This removal will cause a man to err to the extent that he will not be concerned over (even so grave a matter as his) abandoning the (recitation of) prayer. However, those who devote themselves to Torah and the fear of Heaven are free from such (detrimental effects), for they undoubtedly lead the masses to a good future, and they have no dilemma about (their belief in) the Holy One, blessed be He. If you see that those people, who engage themselves in those matters (of rationalism) and the ways of philosophy, tell you that this is a trodden path and that they will attain knowledge of the Creator in this manner, *do not consent* to them. Recognize as a certitude that they are lying to you, for you will find fear of sin, humility, and sanctity only among those who engage themselves in the [combined] study of the Mishnah, Talmud, [and wisdom, (but) not in the words of wisdom alone] ."

Thus far wrote the Gaon (Rabbeinu Hai), "the father of Israel." **Responsa of Rav Hai Gaon to Rav Shmuel HaNagid quoted in Ramban's Letter to the Rabbis of France**

III. The Excommunication of the Students of the Rambam's Philosophy

A.

כל ארץ צרפת רבניה ושריה פנת שבטיה כולם הסכימו לנדות ולהחרים על כל איש אשר ידו ירום להגות בספר מורה הנבוכים ובספר המדע קרנו יגדע . . . ולמה קדישי עליונים פרשתם לרב הקהלות רשת החרם לא שלחתם לכלות קוצים מן הכרם רק לקטף עוללות ואשכול להשית את הכל. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

The entire country of France, its Rabbis and princes, the cornerstone of her tribes all of them have agreed to ban and to excommunicate every man who will lift up his hand to meditate in the book of Moreh Nevuchim and in the Sefer HaMada ; his horn shall be cut off. . . . Why do you, saints of the Most High, spread out the net of excommunication over most of the communities of Israel? You have issued your decree not for the purpose of eliminating the thorns from the vineyard, but rather to cut down the single bunches and the clusters of grapes, thus to destroy everything.   **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

B.

ולא נתתם כבוד להרב הגדול אשר בנה בתלמוד הגדול מגדול עוז לשם ד' ומקדש להמוני המון עמי הארצות העולים בפרצות ובית תלמודנו השמם שממות עולם וקומם בכל גלות החל הזה בספרד ובארץ המערב ואל המזרח ואל הצבי היה מושיע ורב. כמה נדחי אמונה קבץ כמה בתי מקדשות רבץ לכמה רעבי תושיה לחמו נתן מימיו נאמנים וכמה אפיקורסים ומגלי כנגד לתלמודנו פנים השיב בדבריו הנכונים. ואם אתם בחיק אמונה אמונים שתולים בחצרות הקבלה דשנים ועננים הלא תשימו לב ליושבי הקצוות. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

You have not shown honor to the great Rabbi [Rambam] who built a tower in the midst of the Talmud, a strong tower for the Name of the Eternal and a Sanctuary for the masses, the unlearned masses who go up into the breaches. He raised the desolate house of our Talmud, which had been a perpetual desolation. Among all the captivity of this host in Sefard (Spain) and towards the east, and towards the beautiful Land (Eretz Yisrael), he was a savior and defender. **How many dispersed of faith has he gathered!** In how many Sanctuaries has he sprinkled [the floors in order to repress the dust thereof]! To how many hungry for wisdom is his bread given, his water sure! **How many atheists and perverts who have put our Talmud to shame has he answered correctly!** If you [in France] are in the bosom of faith soundly implanted in the courtyards of tradition, full of sap and richness, will you not pay heed to those that dwell in the outermost parts? **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

C.

הלכם גאוני התלמוד הטריח עצמו? והוא כמוכרח ואנוס לבנות ספר מפני פלסופי יון שמה לנוס לרחוק מעל ארסטו וגליאנוס. השמעתם דבריהם אם טעיתם אחרי ראיותיהם? לא אליכם רבותינו! הביטו וראו היש מכאוב כמכאובינו? כי גלו בנים מעל שולחן אביהם ויתגאלו בפת בג המלך וביין משתיהם ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהם אף כי חרב השמד אשר בעוונותינו שרד בגלות ירושלים אשר בספרד. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

Was it for you majesties of the Talmud, that [Rambam] wearied himself? [No], he was as one who is compelled and forced to build a boundary to flee there [to seek refuge] from the [pursuing] Greek philosophers [and] to be far from Aristotle and Galen. Have you heard their words? Have you gone astray by their proofs? Let it not come unto you, our Rabbis! Behold and see if there be a pain like unto our pain! **Children have been exiled from their Father's table, and they defiled themselves with the king's food and with the wine which they drank; they mingled themselves with the nations and learned from their works.** How much more, because of our sins, has the sword of apostasy left over in the captivity that is in Sefard! **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

D.

והותר לקרובי מלכות ללמוד חכמות יונית והבין במלאכת הרפואות לשער כל מדה ולדעת כל תבנית ויתר החכמות ותחבולותם להחיות נפשם בחצרות המלכים ובטירותם אף כי אלה חכמות מותרות רבותינו ז"ל הזהירונו בהם וצונו עליהם וכאשר אבדו ספרי חכמותנו באבדן מולדתנו והוצרכו ללמד בהם מספרי היונים והעמים שונים נמשכו הלבבות אחר המינות התחילו בשבח וסיימו בגנות והנה שם הרב ספריו כתרים בפני הפורענות מגן הוא לחצי קשתי בני יון החוקקים חקקי און להעלות טובעים בבור שאונם מטיט היון. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

[The Rabbis of the Talmud] permitted those close to the governing powers to learn Greek wisdom - [which includes these skills]: to understand the art of medicines, to estimate measurements, to know all [forms of] construction and the rest of the [Greek scholars'] wisdom and counsels - in order to sustain themselves in the royal courts and palaces. Yet, although these sciences are permissible, our Rabbis, of blessed memory, cautioned us about them and commanded us concerning them. **When the books of our wisdom were lost in the destruction of our homeland and it became necessary to study these [sciences] from the books of the Greeks, the various peoples' hearts were attracted to apostasy.** They began with glory and ended with disgrace. The Rabbi [Rambam] has made his books "as a shield against punishment," a defense against the arrows of the bows of the children of Yavan, writers that write iniquity. [His work serves] to raise up those who are drowning in their tumultuous pit, out of the miry clay. **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

E.

שכתבתם ואמרתם על איש קדוש ההוא בכל גלות צרפת וספרד לא קם כמוהו . . . פערתם פה לבלי חק . . . באמרכם על הגאון יש לנו גדול ממנו שנעשה צדוקי. הנה זאת לא צדקתם מענכם לא דברתם נכונה בעבד ד' ואוכיחכם. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

You have written and spoken about that saintly man, yet in all the diaspora of France and Spain there has neither arisen any like him. . . . You have opened a mouth without measure . . . when you said of the Gaon, We have one greater than he, who became a Sadducee. Behold, in this, your answer, you are not right. You have not spoken of G-d's servant the thing that is correct, and I will reprove you. **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

F.

וקהלות האלה בשמעם את דברי האלה היוצאת הלא יפרקו עול המורא ויגלו פנים בתורה להתרים כנגד רבני צרפת ידברו ואיש את רעהו יעזורו לחזק מתנים ולאמץ כח על דברי הרב הגדול וללומדי בספריו יאמרו חזק . . . תעשה התורה כשתי תורות וכל ישראל שתי חבורות. . . . אם תגזרו דבר שלא יהיו מקבלים מחיבה לא יחשו לחרם מניינכם ויאמרו לעיניכם אדרבה . . . ואין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

When these communities shall hear the words of the issued curse of excommunication will they not remove the yoke of fear and pervert the words of the Torah? They will defend the [the name of Rambam] by speaking against the Rabbis of France and every one will be helping his neighbor to strengthen the loins and fortify the power regarding the words of the great Rabbi [Rambam]. To those studying his books, they will say, "Be of good courage." . . . The Torah will thus become like two Torahs, and all Israel will be divided into two opposing groups. . . . If you decree something that they will not lovingly accept, they will not heed the excommunication issued by your numbers; they will say to your face, "On the contrary!" . . . You do not decree a restriction upon the public unless the majority of the people will be able to abide by it (Avodah Zarah 36a). **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

G.

כי אולי ראיתם צורך שעתם ולהניח מקום לשלוח דברכם מהר כאשר הראה אתכם בהר הוא מגדל מונטפישליר המר והנמהר למה כללתם אותנו עמהם להכניס ארצנו בגזרת החרם והאלות ההם ומה לנו ולהם וגבול נתן ד' בינינו וביניהם. ואחרי שאין במקומנו מחלוקת ולא שוד ושבר בגבולנו אין אחריות חרמכם עלינו. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

Perhaps you have seen the need of their hour and so, to assuage them [from continued strife] you have quickly sent your words [pronouncing excommunication] according to what you have been shown in the mount, the fortress of Montpellier, that bitter and impetuous city. But why did you include us with them and bring our country under the decree of that ban and those imprecations? What have we to do with them? The Eternal has made a border between us and them. In our area, since there are no dissensions, neither desolation nor destruction within our borders, we do not bear the responsibility of adhering to your excommunication. **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

H.

ואם יעלה על לבם מקצת גזרתכם ועל כן ספר מורה הנבוכים ירחיקו ומדבר בעניניו שפתותם ידיבוקו כי לבם כמחט סדקית לא ידעו דרכיו ובנתיבותיו לא העמיקו מה יאמר לספר המדע והמכתב מכתב האלקים אשר העתיקו מפתח לספרי הרב ז"ל בתלמוד ומבוא לכל חבוריו. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

If part of your decree will be acceptable to them and they will therefore withdraw the book of Moreh Nevuchim and they will cleave their lips to him who will discuss its themes - for their heart is open only as wide as the eye of a very fine needle; they have not known its ways and have not contemplated its paths - what they say of the Sefer HaMada, the writing of which is the writing of G-d which [Rambam] transcribed. It is the index to the books of the Rabbi of blessed memory on the Talmud and the introduction to all his compositions. **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

I.

ועתה רבותינו הגדולים המגדלים והפנות ושרי המדינות יחזור לבם על הראשונות וכל שכך על האחרונות וידוע תדעו באמת ובבירור כי לא ישמעו הקהלות לחרם וארור ופני כולם קבצו פארור בגזרתכם לגנוז ספרי הרב הגדול לעזוב כל איש מאווי ומהפורש מהם כפורש מחיו . . . לכן רבותינו חושו למניינם והוו מתונים בדינכם החרם יותר והאלה היוצאת תופר בתרועת שופר השמתא במנין אחר תבטל ונדוי לכל רוח יזרה טוט אסר וטוט שרי. . .

. ואל עוסקי ספר מורה הנבוכים כתות תשימו יד מוראכם אל פיהם והיא מן המדה כי מצות הרב הגדול המחברו לאמרת "לא תפרשוהו ולא תפרסמוהו" . . . ואם אתם רבותינו תסכימו עם חכמי פרוכיצה וגם אנחנו נצא בעקבותיכם [לא] תחזקו הדבר הזה בחרם ובאלה . . הלא די בזה תקנה וגדר. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

And now, our great Rabbis, the towers and the cornerstones and the princes of the provinces, let their heart retract from the first [letters] and certainly from the last. Know certainly in truth and in clarity that the communities will not accept the excommunication and the imprecation and the faces of them all have gathered blackness over your decree to hide the books of the great Rabbi [Rambam] and that each person should abandon his desires [to learn therefrom]. He who separates himself from them is as one who separates himself from the source of life! . . . Therefore, our Rabbis, consider your decision and be deliberate in your judgment. **The excommunication should be lifted and the curse that goes forth should be invalidated by the blast of the Shofar; the ban should be annulled by another decision, and the desolation [it threatened] should be scattered to all the winds.** "A blast of the Shofar binds and proclaims the excommunication and a blast unbinds it." (Moed Katan 16a). . . Concerning those who engage themselves in group study of the book Moreh Nevuchim, lay the hand of your fear upon their mouth. This is the proper measure of action, for the charge of the great Rabbi [Rambam] its author, was as follows, "Do not explain it or publicize it." . . . If you, our Rabbis, will agree with the sages of Provence, we too will go forth in your footsteps. You should not strengthen this matter with excommunication and imprecation . . . an ordinance and safeguard will suffice for this problem. **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

J.

ונמלך תחלה ביסוד המעלה בנן של קדושים הארוז האדיר אשר בין עבותים צמרתו זרע קדש מצבתו הרב ר' אברהם בנו של רבינו ז"ל ותהיה הסכמת כולכם עמו הסכמה אחת. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

And take counsel first with him who is first in rank, a son of the holy ones, the stately cedar, the top of which is among the thick boughs, the holy seed which is the stock thereof. HaRav Avraham, the son of our Master z"l. All of you should arrive at one common agreement with him. **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

IV. Rabbi Shlomo of Montpellier and the Criticism of Rambam

A.

ואמת שמענו את הרב הגדול (רב שלמה מן ההר) מחזיק במדרשי רבותינו ובהגדתן שכל הדברים יהיו בהווייתן בסעודה העתידה ביין המשומר ולויתן בגיהנם וגנת ביתן המחכה יראה והמכחיש לא יזכה לראותן. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

It is true that the great Rabbi [Shlomo of Montpellier] maintains that the homiletical interpretations and narratives of our Rabbis are all things which retain their literal meaning [such as] the Future Banquet [for the righteous] and guarded wine, the Leviathan, and Gehenna [for the wicked and] the garden of the palace [for the righteous]. He who awaits them will see them, he who denies them will not merit seeing them. **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

B.

כי שמענו שאתם אומרים כי הוא ככופר בדינא של גיהנם מפני שאמר "הנקמה שאין למעלה ממנה היא שתכרת הנפש ותאבד". . . וכך הוא בעיני אני הצעיר תלמידכם שכל חייבי כריתות יורדין לגיהנם ונידונים בה שנים עשר חדש נפשם כלה מתוך דין שלה ומתבטלת והולכת לה. . . וזה שאמרו ז"ל אין כרת אלא אבדן. . . ועל כן אמר הרב הגדול ז"ל "נדונים כפי רשעם ואחר כך יש להם חלק וזכות לעולם הבא" אלמא אית דין ואית דיין. . . וכך פירש הרב ז"ל באחרים "ונידונין כפי גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים כגון המינים האפיקורסין". . . וזה שלא הזכיר הרב דרכי גיהנם מפני שהוא אצלו מן הדברים המופתיים בהעלם ענינם והוא תופס דרכי התורה בבאור הדברים המתבארים בהכרח וראיה גמורה. זו היא דעתנו בדברי הספר הזה ברורה. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

We have heard that you say that [Rambam] is as one who denies the punishment [meted out to the wicked] in the Gehenna [and that you say this] because he stated, "The severest punishment, which cannot be exceeded is that the soul shall be cut off and destroyed." . . . And such is my opinion, I, the insignificant one, your disciple, that all who are subject to excision descend to Gehenna and are punished there for twelve months. Their soul is consumed because of its sentence, and it is voided and disappears. . . . Thus, the Rabbis of blessed memory said, "Excision means 'destruction of the soul' ". . . Therefore, the great Rabbi of blessed memory said, "They are punished in accordance with the extent of their wickedness, and afterwards they have a share and a privilege in the World to Come." Thus there is a judgment, and there is a Judge . . . So did the Rabbi [Rambam] of blessed memory explain with regard to other sinners, "In accordance with the magnitude of their wickedness and their sin, they are punished forever and ever like heretics and scoffing skeptics." . . . That the Rabbi did not mention the ways of Gehenna [and its punishment] is because he considers them among the miraculous phenomena, which [characteristically] obscures their nature. The Rabbi, though, follows the paths of Torah in explaining things which are made clear by absolute and complete proof. This is our clear opinion concerning this book, [Sefer HaMada]. **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

C.

ואחרים שמעתי אומרים שאתם תופשים על ספר המדע באמרו שאין למעלה צורה ותבנית ולמה רבותינו תפשתם עליו בדבר הזה, שהרי כל הגאונים בחבוריהם וכל חכמינו הקדמונים בפיוטיהם בספרד ובבל יחשבו הנוטה מזה כהולך אחרי ההבל וקראו הסובר חלוף נרגן מפריד אלוף. . . וכך ראיתי בחבור הרב החסיד ר' אלעזר בן ר' יהודה מגרמיזא ז"ל. . . "ואין לו גבול ולא אברים לבורא העולמים". . . ומה שכתוב בקראי ענינים גשמיים לא נכתבו כי אם להבין לבני אדם. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

I have heard others say that you have seized upon the Sefer HaMada for it states that there is no physical form or image on High. But, our Rabbis, why have you seized upon it over this particular matter when all the Geonim in their books and all our ancient sages of Spain and Babylon in their liturgical poems have considered him who deviates from this as if he is walking after things of nought? They have called him who so believes "appointed to destruction," a vilifier who separates himself from the Master of the universe. . . . I have also seen the composition of the saintly Rabbi Elazar the son of Rabbi Yehudah, of blessed memory, of Worms, [and the following is written in it] . . . "The Creator of the world has no boundaries or limbs." . . . The physical traits [attributed to G-d] throughout Scripture were written only for the sake of facilitating man's understanding. **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

D.

וכבר ראו כל בני לונל והרב הגדול רבי אברהם בר דוד ז"ל הספר ההוא ולא צוו לגנוז ולא קראו אחריו תגר. . . והרב ר' אברהם בר דוד ז"ל השיב על מקצת דבריו ולא אמר שיש בו צד מינות וצד כפירה, חס וחלילה. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

All the scholars of Lunel and the great Rabbi Avraham ben David saw the book and studied its contents, but they did not direct that it be hidden away nor did they complain about it. . . . Rabbi Avraham ben David of blessed memory wrote critical notes on some of [Rambam's] words but he did not say that it contains an aspect of heresy and denial of religious tenet. Far be it from Maimonides' words! **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

E.

. . . ואל חברי הרב החסיד רבי שלמה מברצלוני שלומכם כנהר הטו וצוו עליהם בבקשה ובמטו לירא את מוראו להזהר בכבודו ולהזדרז ולשמוע בתוכחתו להזהר מגחלתו להחזיק בדתו וללמד תורתו היקרה מפנינים ולסבול פצעיו הנאמנים כי שמענו בבעלי המחלוקת מבעטים בכבודו ופורקים במורא, חללו קודש חמסו תורה. . . והוא גם הוא ישמע למוסרכם ויזהר בכבודם ויהא מקבל בשמחה את כל אדם למען תהיה מחלקתו עם חכמי עירו כמחלקת בית שמאי ובית הלל הנוהגים אהבה וריעות זה בזה. אגרת הרמב"ן לחכמי צרפת

Unto my colleague, the saintly Rabbi, Rabbi Shlomo of Barcelona, do extend your peace to him like a river, and charge the people, with a plea and a prayer, to fear his reverence, to be considerate of his honor, to urgently heed his chastisement, to beware of his glowing coals, to strengthen him in his opinions of faith, to study his Torah, which is more precious than rubies, and to suffer his faithful wounds. We have heard of quarrelsome people who trample upon his honor and cast off his fear. They have profaned that which is holy, they have done violence to Torah . . . And as for him, he will heed your instruction and be mindful of their honor. He will receive all people with cheerfulness so that his dispute with the scholars of his city will be as the dissent between the House of Shamai and the House of Hillel, who conducted themselves towards each other with a spirit of love and friendship. **The Letter of Ramban to the Rabbis of France**

V. Excommunication and Defamation

A.

נשיאי ארגון אצילי נבארא ושרי קשטיליא הקמים על נדיבות תלמידים וסופרים ודורשי אותיות וחזני כנסיות עם החרום זנב לאריות הבו לכם עצה ודבר הלום ואל יושבי האי הזה תענו שלו' כי ראיתי כבר מחטיאי אדם בדבר עוברי דרך עלינו ובידם כתבי חלקות מגנבים הלכות ומחניפים המחשבות והוצרכתי לגלות אזנכם להעמידכם על תוכן הענינים פן תשמעו אל דברי הזיפים ותתנו לכרם יעקב וישראל לגידופים ואני תלמידכם זה ימים חקרתי על הדברים מפי השמועה וראיתי הבאות לפניכם הכת המתחסדת נפשים מצודדת והיא המורדת. ואם רבני צרפת אשר מימי תלמודם אנו שותים דברו על השמש בחצי השמים לכסותו תחת כנפים וירח המזהיר צוו לסתום ובעד ככבים לחתום אין על הרב המגיד דינו לפניכם חטאת כי הוא על חברו חלק ושכנגדו המפליג דעו יגיד עליו רעו . . . ואתם רבותי אל תשמעו לדברי בעל המחלוקת אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף עד אשר מפי בעל דינו תשמע החילוף כי צדיק הראשון בריבו ובא רעהו וחקרו ושתי הכתות המכחישות זו את זו תביאו בית דינכם יחד ונגשו אל המשפט ושפטום משפט אמת שפוטו ובימיכם תפדה ציון ותזכו לחזות בנועם אפריון והמגדל היוצא מבית המלך העליון כחפצכם וכחפץ תלמידכם הצעיר ועבדכם הקטן משה ב"ר נחמן ז"ל. אגרת הרמב"ן לחכמי ספרד

Princes of Aragon, noblemen of Navarre, leaders of Castille, those who stand upon the spirit of benevolence of the students [of Torah], those who count and expound upon every letter of Torah, and the caretakers of the communities; the [heads of a] nation that is ensnared [in plans for excommunication] who [have now become] the tails of lions. Present sound advice for them and for [all of] those who live in the peninsula [of Iberia] respond with peace. For I have seen those who have caused others to sin with their words, those who have passed by us on the road with documents filled with smooth talk that steal the hearts and pervert the thoughts. **I feel the need to open your ears and make you aware of the essence of the matters lest you listen to the falsifiers and lay waste (excommunicate) Jacob and make Israel accursed.** I, who am your disciple, have, through listening, investigated these things and have seen the group that feigns piety and ensnares souls. It is they who are rebelling. If the Rabbis of France, from whom we drink the waters of their teachings, would speak about the sun at noontime to cover it under its wings, and they would command the moon to shut off its light and the stars to be sealed up, there would be no sin for a Rabbi (from Provence) to present his case before you, for he is arguing against a colleague and his opponent will counter in return. . . . And now my masters, do not listen to the words of [only] one of the litigants and don't believe [the testimony of only] one of the colleagues nor trust [even] an exalted figure until you listen to the other side. For the first one to present an argument is [always] considered justified until his colleague comes and cross examines him. **Let both groups that are in disagreement come before your Bais Din together. Let them come before the justice of the court and be judged in truth.** [If you do this,] in your days you will cause Zion to be redeemed and you will merit to see the pleasantness of the mansion (Bais HaMikdash) and the tower that will emerge from the house of the Most High King, according to your desire and the desire of your young disciple and insignificant servant, Moshe b. R. Nachman z"l. **The Letter of Ramban to the Rabbis of Spain**

B.

והנה בקנאתינו באש עברתינו דברנו לכל הקהלות אשר בכל מלכות ארגון להקהל ולעמוד על נפשם להיות ידיהם עמנו להלחם בהם ולקדש שם אלקינו המחולל ביניהם ולהסכים לנדותם ולהחרימם ומקהל הגולה להבדילם מעתה ועד העולם כאשר עשינו אנחנו קהל סרקסטא שהחרמנו ונדינו שלמה ב"ר אברהם השוכן בהר ושני תלמידיו דוד ויונה. כתב מב"ד סרקסטא מובא בס' כתבי הרמב"ן

Behold in our zealously, with the fire of our anger, we have spoken to all of the communities that are in the kingdom of Aragon to gather together and to protect their souls so that they lend a hand to be with us to fight against them and to sanctify the name of our G-d that has been desecrated through their presence, and to agree to excommunicate and banish them from the community of the exile and to separate them from now until eternity, just as we, the community of Saragossa, have banished and excommunicated Shlomo b. Rav Avraham, who dwells in the mountain [of Montpellier] and his two disciples, David and Yonah. **Letter from the Bais Din of Saragossa**

C.

הנה הגיעני מעיר ההרס כי האטד המשוח עליהם אסף עד שמונה אנשים מאויבינו וכתב על אחינו הותיק אל שטנה לאמר: כי שמעו בפסוק משפחתנו ברו דברים מלבם הזונה לנקום נקמתם ולא חששו לעדות שקר . . . שחקרו הדברים בארצותינו ובארצותם ונמצא שהוא שקר . . . וכל אלה הדברים ברורים. . . אני מפיל תחינתי לפניך מזכיר זכות אבותי וקורבתנו הקרובה לקבץ זקנינו כל אהובינו הנאמנים ותעזרו מן השמים להחרים כל החתום באותו השטר של עדות שקר . . . ואנחנו נבא אחריכם כי רבים אשר אתנו כי כל חכמי עירנו עצבים מאד על הדבר ומרעידים עליו. ונשלח הכתב לצרפת והותיק י"ד יחתום עליו כל רבני צרפת ומה אוסיף לדבר. . . והנה שלחתי לך טופס הכתב אשר אני שולח לקהלות פרובינציא . . . אגרת מרמב"ן למען כבוד ר' יונה

We have received the news from the city of destruction [Beziers] that the thorn bush that has been anointed over them has gathered up eight people from our enemies and has libelously written about our brothers that they have heard about the ruination of our family. Their own immoral minds have invented this in order to take revenge and they are not concerned with false testimony. . . . For these things have already been investigated in our lands and their land and have been found to be false. . . . All of this is clear. . . . I throw my pleas before you. Remember the merit of my fathers and our close relationship and gather together our elders and all our faithful friends and with the help you will receive from heaven excommunicate all those that are undersigned in that document of false testimony. . . . We will come afterwards to support you, for we are in the majority. All of the sages of our city are very saddened about this matter and tremble because of it. We will send the document [of excommunication] to France and the pious scholar [Rabbainu Yonah] will have all of the Rabbis of France affix their signatures to it. What more can I speak? . . . Behold, I have sent you a copy of the letter that I am sending to the community of Provence. . . . **A letter of Ramban written to one of the great Rabbis of Spain in order to defend the honor of Rabbainu Yonah**

D.

אבל בראותי כראשם התיש הגדול ההולך לפנייהם והאטד אשר משחו עליהם ראש המדברים אשר בראשו נגעו . . . ועתה ראו נא קהלות פרובנצא מנרבונא עיר תהלה עד מרשיליא העיר ההוללה . . . אתם אילי הארץ אם בכבודנו לא מחיתם וכבוד תורתכם שכחתם למה לא גערתם באשר מוסר יפריעו ודרך ארץ לא ידעו . . . ועל עיקרי הדברים תראו לא תעמדו על דם ולא תכסו פן מה תעשו . . . אגרת מהרמב"ן לקהלות פרובנצא

However, when I saw the great goat at their head who walks before them and the thorn bush that they have anointed over them to be their spokesman, a man whose plague is on his head . . . And now, the communities of Provence from Narbonne, the praiseworthy city until Marseilles, the city of acclaim, please see . . . you, the mighty of the land. If you have not protested to protect our honor and you have forgotten the honor of your Torah, why haven't you raged against those who have ignored disciplined conduct and are not aware of any refinement . . . See the essentials of the case and do not stand idly by the blood and do not cover [this up] lest [you will be held responsible for] what you will do . . . **The Letter of Ramban to the Community of Provence**

VI. Secular Studies, Heresy and Excommunication

A.

וגזרנו וקבלנו עלינו ועל זרעינו ועל הנלווים אלינו. בכח החרם לכל ילמוד איש מבני קהלינו בספרי היונים אשר חברו בחכמת הטבע וחכמת האלקות בין המחזברים בלשונם בין שהועתקו בלשון אחר מהיום ועד חמשים שנה עד היותו בן חמש ועשרים שנה. ושלא ללמד איש מבני קהלתנו את אחד מבני ישראל בחכמות האלו עד שיהיו בני עשרים וחמש שנה. פן ימשכו החכמות ההם אחריהם ויסירו אותו מאחרי תורת ישראל שהיא למעלה מן החכמות האלה. ואיש איך לא יגור לשפוט בין חכמת אנוש בונה על דמיון מופת ורעיון ובין חכמת העליון אשר בינינו ובינו אין יחס ודמיון. ובן אדם שוכן בתי חמר הישפוט אלו-ה עושהו לאמר חס ושלום זה אפשר וזה לא יוכל עשוהו. זה באמת יש מביא לידי הכפירה הגמורה ומזה ינצל באמת כל לומד התורה. והוצאנו מכלל גזרתנו חכמת הרפואות אע"פ שהיא לקוחה מן הטבע לפי שהתורה נתנה רשות לרופא לרפאות. ומה שהסכמנו והחרמנו בספר התורה במעמד כל הקהל ביום השבת בפרשת אלה הדברים שנת ששים וחמש לפרט האלף החמישי.

שלמה ב"ר אברהם ז"ל בן אדרת. יצחק ב"ר יוסף בן יש"י יש"ב. שלמה ב"ר משה ז"ל חן. יעקב ב"ר חסדאי זלה"ה. משה הלוי ב"ר יצחק הלוי זלה"ה. יעקב ב"ר שאלתיאל זלה"ה. עזרא ב"ר ששת זלה"ה. ששת ב"ר שאלתיאל זלה"ה. שאלתיאל ב"ר משה ז"ל חן. יהושע ב"ר זרחיה ב"ר שאלתיאל זלה"ה. שמואל ב"ר יוסף זלה"ה. אבא מרי ב"ר יצחק ב"ר משלם זלה"ה. מכיר ב"ר ששת הלוי ז"ל. יצחק ב"ר טודרוס זלה"ה. זרחיה ב"ר ששת זלה"ה חן. שמואל הלוי ב"ר יצחק הלוי זלה"ה. יצחק ב"ר שמואל תמ"ך. ראובן ב"ר ברזילי זלה"ה בן שאלתיאל. שאלתיאל ב"ר שמואל בן שאלתיאל זלה"ה. יהודה הלוי ב"ר אברהם זלה"ה. יוסף ב"ר בנבנשת זלה"ה. מכיר ב"ר ששת תמ"ך חן. ששת בן ראובן תו"י. יהודה הלוי ב"ר חסדאי הלוי תמ"ך. יצחק ב"ר שלמה ב"ר אברהם ז"ל בן אדרת. אברהם ב"ר שמואל ב"ר יהודה זלה"ה. יצחק ב"ר שלמה ב"ר מנחם זלה"ה. אבא מרי ב"ר חנוך הכהן זלה"ה. אברהם ב"ר ראובן זלה"ה. אבון ב"ר אברהם זלה"ה. שלמה ב"ר יהודה זלה"ה.

משלם ב"ר יצחק ב"ר משולם ב"ר בנבנשת אברהם ב"ר נתן זלה"ה. אברהם ב"ר יהודה ב"ר ישעי' תמ"ך. משלם ב"ר שמואל הכהן אבן ארדור. יצחק ב"ר שמואל קאף ז"ל. אברהם ב"ר יצחק זלה"ה. עזיאל ב"ר שלמה זלה"ה. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תטו

We have decreed and accepted upon ourselves and our posterity and those that attach themselves to us with the power of excommunication that **no man of our communities study the works of the Greeks which they composed in the fields of science and metaphysics, whether in their language or translated into another language, until he be [at least] twenty five years old, lest these sciences will attract him and lead him astray from the Torah of Israel, which [stands] above these sciences. [This ban is in effect] from now until the next fifty years.** How can a man not fear to equate a body of wisdom that is built on imagination and pure thought, to the most high wisdom which is [a gift] between us and Hashem without parallel and comparison. How can a human being, housed in material body, make judgments about G-d, his Maker, saying: This is possible and this He cannot do. This truly brings to complete heresy. **This [heresy] is something that every student of Torah is spared. We have excluded from this ban the study of medicine, even though it is derived from [Greek] science,** for the Torah gave permission for the doctor to heal. That which we have agreed and pronounced the ban of excommunication was done with a Sefer Torah in the presence of the entire congregation on Shabbos, Parshas Eleh HaDevarim in the year five thousand and sixty five (1305). **Rabbi Shlomo ben Avraham z"l ben Aderes . . .**

B.

שמענו כי יצאו אנשים דרכם יורדת היא למטה לארץ לבאר שחת. עזבו תורת השם ונחת שלחנם ספרי הגוים עליון ומנחת עשו תורת אמת פלסתר. זה מקעקע הבירה וזה סותר וסותרין את הכל וכחומץ על נתר. ובבית משתיה' גם בבית כנסיותיהם לא יבשו ובעין כל הגדות של דופי ידרושו. ומלעיגים על דברי חכמים כאחד מן העמים. וחקקי און בספריהם חוקקים וממלאין בתיהן כלים רקים לאמר כי מבראשי' עד מתן תורה הכל משל ואברהם ושרה חומר וצורה. ושנים עשר בני יעקב שנים עשר מזלות וארבעה מלכים אשר נלחמו את החמשה הם ארבעה יסודות וחמשה הרגשים. גם שמענו כי במצות שלחו ידיהם לאמר כי האורים והתומים הם מלאכת האצטורלאב. ובתפילין ותפלה נתנו תפלה. ולא יראו לדבר גם במשה לאמר חס ושלום כי נימוס באומרים אין תורה מן השמים רק נימוסין והנהגות שעשה משה. עד שאמר אחד מהם דורש ברבים בבית הכנסת כמתמיה מה ראה משה לאסור את החזיר. אם מחמת רוע איכותו החכמים לא מצאו בו רוע איכות כל כך. ואמר אחד מהם שאין הכוונה במצות התפילין להניחם על הראש ועל הזרוע ממש שאין החפץ בזה. רק שיביין ויזכור את השם שמקום התפילין הרמוזין בראש כנגד המוח ובזרוע כנגד הלב שהם כלי ההבנה והזכרון לרמוז שיביין ויזכור לא זולת זה. ומכאן מראין באצבע ששולחין אצבעו מדברין און בכל מצות התורה ופרקו העול מעליהן ואין להם חלק בפשטיהן. וכל איש ואשה הישר בעיניו יעשה. ורבן של אלו כתב כי מה שאמרו מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין אינו אפשר. שכל בעל גוף אי אפשר שיעמוד אלא תחבולה. וענין היה בפנים ומעמידן כזה וכזה אומרים אמור. וכל המחזיק בדברי חכמי ישראל נחשב בעיניהם כסוס כפרד וכחמור. על זה ידווה כל הדווים כי נטו קו תוהו על כל הקוים. ובאמת האנשים האלה אם רוח טועים זה בקרבם ועל זה נשאם לבם. באמת נאצו ד' כי יכפרו בתורת אלקינו שנתנה למשה בסיני. ושחתו לכל העם כי יוסיפו על חרון אף עברה וזעם. ויסף עוד להניחנו בגלותנו. ואפילו אחד כי הפושט ידו בזאת מאלה עליו הכתוב אומר כי דבר ד' בזה. ומי לנו גדול מן הרב רבינו ז"ל

שכתב בספרו כתוב יושר וזה לשונו. הדין אצלי בכל עבירה שיראה ממנה סתירת התור' או המחלקת כנגד'. אפילו אכל אדם מישראל בשר וחלב או לבש שעטנז או הקיף פאת ראש מפני דעת שיתבאר ממנו שאינו מאמין שזאת התורה אמת. היא אצלי שהתורה אמרה את השם הוא מגדף ויהרג מיתת כפירה לא מיתת עונש. ולזה ממונם בשרפה ואינו ליורשיהם כשאר הרוגי בית דין. וכן אני אומר בעשרה מישראל שזדו לעבור על אי זו מצוה שתהיה ועשו ביד רמה יהרגו כולם. וראה לדבר ענין בני גד ובני ראובן שבא מהם ויאמרו כל העדה לעלות עליהם לצבא. ואחר כן באר להם בשעת התראה שהם כבר כפרו בהסכימן על העבירה ההיא וכפרו בכל התורה כלה. והוא אמרם להם לשוב מאחרי השם והשיבו גם כן אם במרד אם במעל. עד כאן לשון הרב ז"ל מורה דעה. ומי כמוהו מורה תורות אמת ומשפטי צדק גם הוא יורה. ישמעו הדור כלם הבנים אין לישראל. האם מקנא לתורת הא-ל. האם התורה אין מנהל לה. מכל בניס גדלה החטאים האלה בנפשותם מחוייבים כל ישראל להחרימם ולנדותם. ולא יכפר להם העון הזה עד ימותו. אש של גיהנם כלה וגופם של אלו באש לא נפח אש לא תכבה נתון. והנה אנחנו מסכימים ובגזרת עירין ובמאמר קדישין מנדין האנשי' הפושעי' שהם כאלה כאחת מאלה. ומחרימים בבית דין של מעלה ובבית דין של מטה וירדו מטה עד ישובון בתשובה שלימה ולא ישובו עוד לכסלה. ולא ישימו בתורה ובדברי רבותנו ז"ל בעלי התלמוד תהלה. והספרים שחקקו אחת מאלה בתוכם אנו דנין הבעלים כמין. והספרים כספרי קוסמין והרי הם והמחזיק בהם בנדוי ובחרם כיוצא בהם עד שישרפום ולא יזכרו עוד בשמם. ואשר ישוב ונחם מן השמים ירוחם ותשוב אליו הקללה לברכה. ויצלח לכל מלאכה ויכתב לחיים של שלו' חיים שיזכו לראות את פני אלקים יום לאמים ידין. כי במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורין אינן עומדין. ובזכות הרחמן וזכותא דאבהתא תיתי בשורתא טבת אליה ודאי דלא יעדון מן אורייתא. כן יהי רצון אמן סלה.

שלמה ב"ר אברהם ז"ל בן אדרת. יצחק ב"ר יוסף בן ישי יש"ב. יעקב ב"ר חסדאי ז"ל. שלמה ב"ר משה ז"ל חן. משה הלוי ב"ר יצחק הלוי ז"ל. שאלתיאל ב"ר שמואל בן שאלתיאל ז"ל. יעקב ב"ר שאלתיאל ז"ל. אברהם ב"ר ראובן ז"ל. אבא מרי ב"ר יצחק ב"ר משולם ז"ל. שמואל ב"ר יוסף ז"ל. שמואל הלוי ב"ר יצחק הלוי ז"ל. יצחק חסדאי ז"ל. ששת ב"ר שאלתיאל ב"ר יצחק ז"ל. אברהם ב"ר שמואל ב"ר יהודה ז"ל קאף. אבא מרי ב"ר מכירי"א. מכיר ב"ר ששת חן תמ"ך. יצחק ב"ר שלמה ב"ר מנחם ז"ל. יצחק ב"ר טודרוס ז"ל. מכיר הלוי ב"ר ששת הלוי הכ"מ. זרחיה ב"ר ששת ז"ל חן. עזרא ב"ר ששת ז"ל. שאלתיאל ב"ר יצחק יצ"ו ב"ר משה ז"ל חן. יצחק ב"ר שמואל תמ"ך קאף. אבון ב"ר אברהם ז"ל. יהודה הלוי ב"ר חסדאי הלוי תמ"ך בן חסדאי. ראובן ב"ר ברזילי ז"ל בן שאלתיאל. משלם ב"ר יצחק חיי. ששת ב"ר ראובן תו"י. יהודה ב"ר ישועה תמ"ך. שלמה ב"ר יהודה ז"ל. יצחק ב"ר שלמה ב"ר אברהם ז"ל בן אדרת. יהודה ב"ר שלמה י"א ב"ר אברהם ז"ל בן אדרת. יוסף ב"ר בנבנשת ז"ל בן זבארה. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תיז

We have heard that men have left and gone along a path that leads downward to the pit of destruction. They have foresaken the Torah of Hashem. . . . They mock the words of the Sages like one of the nations. They have inscribed maliciousness in their works [that they composed] and have filled their homes with empty vessels saying that the entire Torah from beginning to end is only an allegory and that Avraham and Sarah represent matter

and form, the children of Jacob represent the twelve constellations of the Zodiac, the four kings that fought the war with the five represent the four primal elements and the five senses. We have also heard that they have distorted the commandments saying that the Urim V'Tumim are the workings of the astrolabe. **They have denigrated tefillin and they didn't fear to speak against Moshe saying that, G-d forbid, the Torah is not from Heaven, only laws and customs that Moshe created.** One of them even expounded in public saying, "What did Moshe find fault in the pig that he forbade it? If it is because of its natural shortcomings, the Sages didn't find it to be so bad." One of them said that the intention of the Torah in the commandment of tefillin was not to actually place them on the head and arm because He does not desire that. He only wants us to understand and remember Hashem. The place of "tefillin": the head at the place of the brain and the arm opposite the heart are the vessels of understanding and recollection. This is [merely] a hint to us to understand and remember, nothing else. All of this is a clear indication that they have denigrated all of the mitzvohs, have thrown off the yoke of Torah and deny any portion in the simple meaning of the text. Every man and woman does only what is right in their own eyes. Their leader wrote regarding the statement of the Talmud that the "mem" and "samech" stood out miraculously in the tablets of the Ten Commandments that it was impossible. Without some contrivance, no physical thing can stand in mid air. . . . For they have denied G-d's Torah which was given to us at Sinai. . . Behold, through the decree of this honored and holy court, we agree to excommunicate these rebellious people who are guilty of these aforementioned crimes. The heavenly court (Bais Din shel Maalah) together with the earthly court, ban them. May they decline lower and lower until they fully repent and make the commitment to never return to this foolishness and never besmirch the Torah and words of the our Sages, of blessed memory. We deem the owners of any of the books that have [this heresy so] inscribed as a heretic. The books are like the books of sorcerers. They and anyone who holds them in his possession is excommunicated and banned until he burns them and never mentions them by name. **He who returns and regrets his actions will be treated with compassion by Heaven and the curse will turn into a blessing. He will be successful in all endeavors and he will be written [in the Divine record] for peace and life and will merit to see the face of G-d the day He will judge the nations. For in the place of the penitent even the totally righteous are not able to stand. In the merit of the compassionate one and merit of the fathers, good tidings will come. Certainly he will not be removed from the Torah. May it be His will. Amen Selah. Shlomo b. Rav Avraham ben Aderes . . .**

C.

חכמת הפילוסופיא וחכמת התורה והמשפטים אינן על דרך אחת. כי חכמת התורה היא קבלה למשה מסיני, והחכם ידרוש בה במדות שנתנה לידרש בהם, ומדמה מילתא למילתא; אע"פ שאין הדברים נמשכים אחר חכמת הטבע, אנו הולכין על פי הקבלה. אבל חכמת הפילוסופיא היא טבעית, וחכמים גדולים היו והעמידו כל דבר על טבעו, ומרוב חכמתם העמיקו שחתו והוצרכו לכפור בתורת משה, לפי שאין כל התורה טבעית, אלא קבלה. ועל זה נאמר: תמים תהיה עם ד' וגו'; כלומר: אפילו יצא לך הדבר חוץ מן הטבע, אל תהרהר על הקבלה, אלא בתמימות התהלך לפניו. לכן אין להביא ראיה מדבריהם, לעשות אות ומופת וגזרות ומשלים על משפטי ד' הישרים. ועל זה אמר החכם: כל באיה לא ישובון, רוצה לומר: כל הבא ונכנס מתחלה בחכמה זו, לא יוכל לצאת ממנה להכנס בלבו חכמת התורה, כי לא יוכל לשוב מחכמה טבעית שהורגל בה, כי לכו תמיד נמשך אחריה. ומחמת זה לא ישיג לעמוד על

חכמת התורה, שהיא ארחות חיים, כי יהיה לבו תמיד על חכמת הטבע, ותעלה ברוחו להשוות שתי החכמות יחד, ולהביא ראיה מזו לזו, ומתוך זה יעות המשפט; כי שני הפכים הם, צרות זו לזו, ולא ישכנו במקום אחד. שו"ת הרא"ש כלל נה סימן ט

The wisdom of philosophy and the wisdom of Torah and [its] legal system do not take the same approach. This is because the wisdom of the Torah was received by Moshe at Sinai and the [Torah] scholar expounds upon the Torah based on the hermeneutical system that was designed for its exposition and [makes legal rulings by] extrapolating from one case to another. Even though this system does not follow the [established] scientific (logical) method, we follow it according to the received tradition [from Sinai]. The wisdom of philosophy (logic) is natural. The [founders of this system] were great scholars who substantiated every thing according to [the laws of] nature. From [the axioms of] their science they deeply perverted [the truth] and were forced to deny the Torah of Moshe, for the entire basis of Torah is found not in nature but rather in the received tradition [from Sinai]. Regarding this, it is stated in Scripture: You should be perfect in your faith with Hashem. This means that even if the matter under discussion does not follow the laws of nature, don't have second thoughts concerning the tradition, but rather walk with perfect faith before His presence. Therefore, one cannot bring any proofs from their words to make a sign, prediction, [deduce] principles or [use] metaphors with respect to the upright laws of Hashem. Regarding this, [Solomon] the wise said: All those who come close will not return. This means to say that all those that originally entered the study of this area of wisdom will not be able to extricate themselves from it and to bring in the wisdom of the Torah into their hearts. They will not be able to draw back from the scientific methodology that they were accustomed to, because their heart will always be attracted to it, and they will not achieve success in truly understanding the wisdom of the Torah, the way of life. For their heart will constantly be thinking in terms of science and will attempt to equate these two areas of wisdom and to bring proofs from one to the other. This will cause a distortion of the law [of the Torah], for they are two opposites that contradict each other and cannot dwell together in one place. **Responsa of Rosh 55:9**

D.

גם הרשב"א ז"ל כתב בכתב אחד שלח למנוע אותם המרגילים בניהם בלמוד אותן חכמות. וז"ל: והנער היולד על ברכי חכמת הטבע, וירא' ראיות ארסטו' עליו שבע, באמת יאמין בו, וכפוף בעיקר; ואם נשיב אליו, כל שכן שפקר. ע"כ. ואין להביא ראיה מהרמב"ם ז"ל. כי הוא למד קודם לכן כל התורה כולה בשלמות, הלכות ואגדות, תוספת', ספרא וספרי וכולי' תלמודא, בבלי וירושלמי, כמו שנראה מספר משנה תורה שחבר. וכדי להשיב את האפיקורוס, עשה ספר המור', לסתור המופתים והראיות שהביא הפילוסוף לקיים קדמות העולם, וכן בענין ההשגחה. ולפי שהיו בזמנו הרבה מישראל נבוכים בעקרי התורה, מפני מה שלמדו מן החכמה ההיא. ויש לומר כמש"א ז"ל (חגיגה ט"ו): על רבי מאיר: היכי גמיר תורה מפומי' דאחר וכו'? והית' התשוב': רבי מאיר קרא אשכח ודרש: הט אונך ושמע דברי חכמים, ולבך תשית לדעתי, לדעתם לא נאמר, אלא לדעתי, כלומר, שרשעים הם, ועכ"ז אמר הט אונך. ובארזו שם: הא בגדול, הא בקטן; כלומר, כשהתלמיד אדם גדול, מותר שיבור הסולת וישליך הפסולת; כמו שאמרו שם: ר"מ רמון מצא, תוכו אכל, קליפת וזרק. ולכן הביא

הרמב"ם ז"ל בראש ספר המור' פסוק זה של: הט אזנך וכו'. ועכ"ז לא נמלט הרב ז"ל מהמשך קצת אחר החכמה בקצת המופתים, כגון בבן הצרפתית ובמעמד הר סיני, ואולי לא היתה כונתו רק באשר לא יוכל להשיב האנשים ההם לגמרי מן הקצה אל הקצה. ובאר להם ענינים מעטים מן התורה בדרך מסכמת אל הפילוסופיא, וגם זה כתב וברמז ובהעלם. גם במלאכים שנראו לאברהם אבינו ע"ה אמר שהיה במראה הנבוא'; וכבר השיב עליו הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה שלו (בפרשת וירא). והחכם רבי לוי ז"ל, גם הוא הי' חכם גדול בתלמוד, ועשה פירוש נאה לתורה ולספרי הנביאים, והלך בעקבות הרמב"ם ז"ל. אמנם, גם הוא הטו את לבבו אותן החכמות הרבה מדרך האמת, והפך דעת הרב רבינו משה ז"ל בקצת ענינים, כגון בענין ידיעת השם בעתיד האפשרי, וכן בעמידת השמש ליהושע, והשיב צל המעלות אחרונות, כתב דברים שאסור לשומעם, וכן בהשארות הנפש, ובהשגחה בענין עונשי הרשעים בעה"ז. כמ"ש כל זה בספרו, קראו מלחמות השם. ומעתה, ישא כל אדם קו"ח בעצמו: אם שני המלכים האלה, לא עמדו רגליהם במישור בקצת דברים, כבודם במקומם מונח; ואם היו גדולי העולם, איך נעמוד אנחנו אשר לא ראינו מאורות, לערכם. וכמה וכמה ראינו פרקו עול התפלה, נתקו מוסרות התורה והמצוה מעליהם בסבת למוד אותן חכמות. וכמ"ש רבינו האי גאון ז"ל בתשוב' שכתבתי למעל'. שו"ת הריב"ש סימן מה

Rashba z"l also wrote in one letter which he sent in order to prevent [parents] from habituating their children to learn those sciences. He said the following, "A child who is raised on the knees of the study of science and sees the proofs of Aristotle will be satiated with it and truly believe in it and will deny the essence [of Judaism]. If you try to respond, he will become even more resolute in his heresy." Don't bring any proof from Rambam z"l, for he studied all of the Torah, Halachos, Aggados, Toseftos, Sifra, Sifrei, and the entire Talmud Bavli and Yerushalmi, as it is evident from the Mishnah Torah that he composed. In order to reply to the heretic did he write the Moreh Nevuchim in order to contradict the proofs that the philosopher [Aristotle] brought to substantiate the principle of the eternity of the world. Similarly, regarding the idea of Divine Providence. This was because there were so many Jews who were confused regarding the essential tenets of the Torah, because of what they had studied of this science [of philosophy]. We can say [regarding Rambam] similar to what the Talmud says in Chagiga 15b regarding Rabbi Meir: How could he have studied Torah from the mouth of Acher? The answer is that Rabbi Meir found a verse in Scripture and expounded upon it. Bend your ear and listen to the words of the scholars and place your heart according to My opinion. It does not say, "According to their opinion." This means to say that the [scholars referred to] were wicked people. Even so, [Scripture says:] bend your ear. The Talmud explains that this only applies to a great person. A great person is permitted to select the fine flour and throw away the dross. Similarly the Talmud states: Rabbi Meir found a pomegranate. He ate the food part and threw away the rest. Therefore, the Rambam z"l quoted in the introduction of the Moreh the verse: Bend your ear etc. Even so, the Rav z"l did not avoid being affected regarding some of the miracles such as the son of the woman of Tzarfes and the giving of the Torah at Sinai. Perhaps his intention [of offering such rationalistic explanations] was only because he could not cause these people to totally repent and he therefore explained it to them in a way that agrees with philosophy. Even this he wrote with hints and abstrusely. Also he stated, regarding the angels, that they

appeared unto Avraham Avinu, of blessed memory, in a prophetic vision. Ramban z"l, in his commentary to the Torah, has already refuted him. The sage, Rabbi Levi z"l was also a great Talmudic scholar. He made a beautiful commentary to Torah and works of the Prophets. He went in the footsteps of Rambam z"l. However, those sciences also greatly turned his heart away from the truth. He contradicted Rabbainu Moshe z"l on some areas, such as regarding G-d's knowledge of future events and also regarding the sun standing still at the time of Joshua. Regarding the shadow of the sun dial going back degrees, he wrote words which are forbidden to hear. Similarly, regarding the afterlife and the Divine Providence of the punishment of the evil in this world. All of this is in his work [on philosophy] which is called *Milchamos HaShem*.

One can now logically derive the following conclusion: If these two kings, giants of the world, were not able to maintain a correct posture regarding some of the areas of Judaic thought, (although they are still very worthy of honor), how can we, who by comparison have never seen the luminaries, [maintain a correct posture]. How many people have we seen who have thrown off the yoke of prayer and loosened their bonds to Torah and Mitzvos because of their study of these sciences as Rav Hai Gaon z"l wrote in the responsa that I previously quoted. **Responsa of Rivash 45**

VII. Kabbalah

A.

כי מורי הרב רבי פרץ הכהן ז"ל, לא היה כלל מדבר ולא מחשיב באותן הספירות. גם שמעתי מפיו, שהרב רבי שמשון מקינון ז"ל, שהיה רב גדול מכל בני דורו, וגם אני זכור ממנו ואם לא ראיתיו בעיני, והוא היה אומר: אני מתפלל לדעת זה התינוק; כלומר, להוציא מלב המקובלים, שהם מתפללים פעם לספירה אחת ופעם לספירה אחת . . . אמנם, מי מכניס אותנו בכל זה? הלא טוב להתפלל סתם לשם יתברך בכונה, והוא ידע באיזה דרך ישלים המבוקש; כמאמר הכתוב: גול על ד' דרכך, ובטח עליו והוא יעשה. וזה מה שאמר הרב הגדול רבי שמשון דקינון ז"ל, שהזכרתי למעלה. וכן הודעתין מה שאמר אלי ביחוד מורי הרב רבינו נסים ז"ל, כי הרבה יותר מדאי תקע עצמו הרמב"ן ז"ל להאמין בענין הקבלה ההיא; ולזה אני תוקע עצמי באותה חכמה, אחר שלא קבלתייה מפי מקובל חכם. ואם ראיתי באורים על סודות הרמב"ן ז"ל, וגם הם אינם מגלי' שרשי החכמה ההיא, ומגלים טפח ומכסים כמה טפחים, וקרוב לטעות בדבר מהם; ולכן בחרתי לבל יהיה לי עסק בנסתרות. שו"ת הריב"ש סימן קנז

For my master, **Rabbi Peretz HaKohen z"l**, would not talk or think about those Sefiros. I have also heard from his mouth, that **HaRav Rabbi Shimshon of Chinon z"l**, who was the greatest of his generation, (I also remember [hearing about] him even though I never saw him with my own eyes), used to say, "I pray with the level of the understanding of a child." He meant to disaffirm the opinion of the Kabbalists who pray at times to one Sefira and at times to another. . . . However, who has forced us to enter all of this? It would be better to pray without any specific intention [to direct the prayer to one sefira or another]. He knows in which direction the request will be best fulfilled, as it is stated in Scripture: Place upon Hashem your needs and trust him and He will do for you. This is

what the great Rabbi Rav Shimshon of Chinon z"l said, as we have mentioned above. Similarly I will inform you what my great master **Rabbainu Nissim z"l** told me privately: The Ramban z"l was overly committed in believing in the Kabbalah. I am not committed to that body of wisdom since I have not received it from a Kabbalistic sage. Although I see explanations of the secrets of Ramban z"l, they do not reveal the foundations of that science. They uncover a hand's breadth and leave over many hand's breadths covered. It is easy to make errors regarding them. I have therefore decided not to have anything to do with the hidden secrets of the Torah. **Responsa of Rivash 157**

B.

אותו הנבל שם רשעים ירקב אותו אברהם ששם שמו נביא ומשיח בשסיליאה ופתה בכזביו כמה מבני ישראל. ולולי שסגרת הפתח בפניו בחמלת השם עם רב כתבי וכתבי קהלות הקדש כמעט שהתחיל והיה מכלה ברוב דבריו הדמיונים והכוזבים. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תקמח

. . . that disgusting individual, may the name of the wicked rot, Avraham [Abulafia], who has claimed to be a prophet and a Messiah in Sicily and lured many of the Jewish people with his lies. If I had not closed the door in his face, due to the compassion of Hashem, with my many letters and the letters of the holy communities, he was ready to wreak utter destruction with his many words and fantasies. **Responsa of Rashba 1:548**